

مامایی در ایران

قدمت رشته مامایی در ایران به شکل آموزش عالی پس از تحصیلات دبیرستانی، به هشتاد سال قبل بر می گردد. اولین بار در سال ۱۲۹۸ مرحوم نصیرالدوله، وزیر فرهنگ، مدرسه فرانکو پرشین را به دارالمعلمت تبدیل کرده و مقرر داشت که ده نفر از شاگردان این مدرسه هفته ای ۳ روز در بیمارستان زنان مشغول به قابلگی و درمان امراض شوند و این پایه آموزش مامایی به صورت علمی در ایران بود و به این ترتیب اولین آموزشگاه مامایی به نام "مدرسه قابلگی" با ده نفر شاگرد در بیمارستان زنان سابق شهر تهران تاسیس شد. کم کم پزشکانی با تخصص زنان و زایمان به ایران آمدند و به این فکر افتادند تا زمینه گسترش این فن به عنوان یکی از شاخه های علم پزشکی را فراهم آورند و این کار با همکاری دکتر صالح، بختیار و مصدق انجام و شالوده علمی این حرفه شد و اولین آموزشگاه عالی مامایی با اعطای مدرک معادل لیسانس به عنوان یکی از شعب مدرسه طب آغاز به کار نمود (سال ۱۳۰۸).

در سال ۱۳۱۳ دانشگاه تهران تاسیس و سپس دانشکده پزشکی افتتاح گردید و در سال ۱۳۱۹ بیمارستان زنان، ضمیمه دانشکده پزشکی شد.

در سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۵۸ برنامه آموزشی آموزشگاه به برنامه ۱/۵ ساله پرستاری و مامایی برای لیسانسیه های پرستاری تغییر یافت و به دنبال سه سال تعطیلی انقلاب فرهنگی از آغاز سال ۱۳۶۲ به نام "مدرسه عالی مامایی" شروع به کار کرد و در سال ۱۳۶۵ پس از انتقال آموزش گروه های پزشکی از آموزش عالی به وزارت بهداشت، دانشکده های پرستاری و مامایی تاسیس شد و با تاسیس دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران، رشته مامایی به فعالیت پرداخت و هنوز هم ارائه خدمت می نماید. در سال ۱۳۷۴ اداره مامایی از دفتر پرستاری جدا شد و زیر نظر وزارت علوم قرار گرفت. از اقدامات این اداره ثبت ۱۵ اردیبهشت، مصادف با ۵ ماه می به عنوان "روز جهانی ماما" در تقویم رسمی کشور می باشد. تنظیم شرح وظایف کارشناسان و کارشناسان ارشد مامایی و اقدامات موثر در عضویت سازمان نظام پزشکی کشور و معرفی نیروهای واجد شرایط طرح در مراکز درمانی و پیگیری و ایجاد دوره PhD و ... از دیگر اقدامات این اداره می باشد.

در حال حاضر دوره کارشناسی مامایی یکی از دوره های آموزش عالی گروه پزشکی است که هدف آن تربیت کارشناسان متعهد در زمینه آموزش و خدمات مامایی است بطوریکه با کارآئی و مهارت لازم بتوانند به عرضه خدمات گسترده بهداشتی و مامایی در جهت تامین سلامت مادران و کودکان جامعه اسلامی ایران بپردازند.

تعریف ماما (midwife)

ماما به شخصی اطلاق می شود که تحصیلات مامایی را در حد کارشناسی و کارشناسی ارشد برابر مقررات در مراکز آموزش داخلی یا خارجی به پایان رسانده و موفق به اخذ پروانه رسمی مامایی از مقامات صلاحیت دار مربوط شده باشد. او باید قادر به نظارت، مراقبت و توصیه به زنان در دوران بارداری، زایمان و دوره پس از زایمان، هدایت زایمان با مسئولیت خود و مراقبت از نوزاد و شیرخوار و کودک زیر ۶ سال باشد. این مراقبت شامل پیشگیری، کشف موارد غیرطبیعی در مادر و کودک، فراهم ساختن کمک های پزشکی و اجرای اقدامات اورژانس در نبود کمک پزشکی می باشد. او وظیفه مهمی در مشاوره و آموزش بهداشت نه تنها برای زنان بلکه برای خانواده و جامعه دارد. کار ماما باید شامل آموزش دوران بارداری، آماده کردن والدین برای پذیرش وظایف پدری و مادری بوده و به تنظیم خانواده و مراقبت های کودک و بعضی از موارد بیماری های زنان گسترش یابد.

تبصره (۱): پرستار ماما به فردی اطلاق می‌شود که بعد از دریافت دانشنامه معادل و یا لیسانس پرستاری حداقل دوره یکساله آموزش مامایی را در مؤسسات آموزش رسمی در داخل و یا خارج از کشور طی نموده باشد و به تأیید وزارت فرهنگ و آموزش عالی رسیده باشد.

رسالت (Mission)

رسالت رشته مامایی تربیت نیروی متعهد و ماهر برطبق استانداردهای آموزشی، به منظور ارائه خدمات تخصصی در زمینه‌های بهداشتی درمانی - آموزشی و پژوهشی، مشاوره‌ای و نیز تربیت دانش‌آموختگان برای تأمین و تکمیل کادر علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و تحقیقاتی کشور در رشته بهداشت باروری، تأمین و تکمیل نیروهای متخصص و متعهد جهت برنامه‌ریزی، مدیریت و ارزشیابی در امر بهداشت باروری، انجام تحقیقات و دستیابی به آخرین دستاوردهای علمی در زمینه بهداشت باروری و مامایی در سطح بین‌المللی.

چشم انداز (Vision)

با توجه به ارتقا روز افزون استانداردهای خدمات مامایی، چشم انداز دانشکده در رشته مامایی، تربیت دانش‌آموختگانی توانمند در راستای رفع نیاز جامعه، همگام با کشورهای پیشرفته دنیا باشد. در این دانشکده تاکتیک‌های برنامه استراتژیک به صورت برنامه عملیاتی بعد از مشخص نمودن بینش برنامه ریزی و گردآوری داده‌ها جهت شناسایی و تدوین باورها و ارزش‌ها، تدوین می‌شود تا جهت حرکت برای آینده که همانا چشم انداز دانشگاه نیز می‌باشد محقق گردد.

اهداف کلی (Aims) گروه مامایی

هدف از تعلیم فراگیران این رشته، تربیت ماما‌های توانمندی می‌باشد که قادر به تولید علم و نشر آن در سطح جهانی در راستای ارتقای کیفیت سلامت مادر و کودک باشد و خدمتی را ارائه دهد که ضامن توسعه سلامت خانواده باشد و زیر بنای محکمی برای سلامتی جامعه در کشور فراهم نمایند در سطح بین‌المللی شناخته شوند و بر اساس استانداردهای آموزشی به ارائه خدمات تخصصی در زمینه‌های بهداشتی درمانی، آموزشی، پژوهش و مشاوره‌ای بپردازند.

رسالت گروه مامایی

تربیت نیروی متعهد و ماهر برطبق استانداردهای آموزشی، به منظور ارائه خدمات تخصصی در زمینه‌های بهداشتی درمانی - آموزشی و پژوهشی، مشاوره‌ای و نیز تربیت دانش‌آموختگان برای تأمین و تکمیل کادر علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و تحقیقاتی کشور در رشته بهداشت باروری؛ تأمین و تکمیل نیروهای متخصص و متعهد جهت برنامه‌ریزی، مدیریت و ارزشیابی در امر بهداشت باروری؛ انجام تحقیقات و دستیابی به آخرین دستاوردهای علمی در زمینه بهداشت باروری و مامایی در سطح بین‌المللی

فعالیت‌های اعضای گروه مامایی

طبق سرفصل، دانش آموختگان در این گروه می‌توانند به ارائه:

خدمات مامایی و بهداشت باروری (بهداشتی، آموزشی، مراقبتی)، پژوهش و آموزش در حیطه مامایی و بهداشت باروری مراکز آموزشی و پژوهشی؛ ارائه خدمات مشاوره‌ای، برنامه‌ریزی و مدیریت در حیطه مامایی و بهداشت باروری در مراکز بهداشتی درمانی، آموزشی و پژوهشی؛ استراتژی‌های کلی آموزش در سطح کشور؛ مبادرت ورزند. هم‌چنین برنامه‌ریزی و اجرای کارگاه‌های مامایی در سطح دانشگاهی از جمله:

کارگاه‌های سلامت باروری - جنسی (به صورت مجزا جهت دانشجویان و کارمندان دانشگاه)، کارگاه طب سنتی در مامایی، راه-اندازی انجمن علمی دانشجویی مامایی و برگزاری کارگاه‌های مربوطه

محورهای پژوهشی گروه مامایی

ابعاد مختلف سلامت باروری در زنان واقع در سنین باروری-اختلالات مادری و جنینی در بارداری؛ آندوکرینولوژی سیستم باروری - آلودگی‌های محیط و سلامت باروری - ارتباط تغییرات هورمونال و نوع زایمان (سزارین، واژینال) - ارتباط تغییرات هورمونال با افسردگی - حیطه‌های مختلف بهداشت باروری - ابعاد حقوقی و عدالت جنینی در جوامع اسلامی و ایران - ناباروری - مؤلفه‌های اجتماعی مؤثر بر سلامت زنان - آندومتریوز PCO-

مقاطع تحصیلی و گرایش‌های رشته مامایی

این رشته در حال حاضر در مقاطع کارشناسی پیوسته و ناپیوسته، کارشناسی ارشد ناپیوسته و دکتری در داخل کشور ارائه می‌گردد.

شرایط ورود

شرایط و نحوه پذیرش دانشجو به صورت متمرکز و از طریق آزمون سراسری می‌باشد.

کارشناس مامایی

دوره کارشناسی مامایی یکی از دوره‌های آموزش عالی علوم پزشکی است که هدف آن تربیت کارشناسان متعهد در زمینه آموزش و خدمات مامایی است بطوریکه با کارآئی و مهارت لازم بتوانند به عرضه خدمات گسترده بهداشتی و مامایی در جهت تامین سلامت مادران و کودکان جامعه اسلامی ایران بپردازند.

طول مدت آموزش در مقطع کارشناسی ناپیوسته ۲ سال و کارشناسی پیوسته ۴ سال می باشد و نظام آموزشی آن مطابق آئین نامه آموزشی مراکز آموزش عالی مصوب شورای عالی برنامه ریزی است. دروس به صورت نظری، عملی و نظری - عملی و کارآموزی و کارآموزی در عرصه عرضه می شود. که در طی جلسات متعدد هفتگی آموزش مورد نظر انجام می یابد و یکسال آخر فقط به شکل کارآموزی در عرصه بهداشتی درمانی و تخصصی ارائه می شود. این رشته در مقاطع کارشناسی دارای گرایش نیست و به صورت عمومی ارائه می شود.

نقش و توانایی کارشناس مامایی

فارغ التحصیلان دوره کارشناسی مامایی دارای توانایی ها و مهارت های زیر خواهند بود:

۱. آموزش بهداشت و ارائه خدمات بهداشتی و مامایی گسترده به جامعه زنان در سنین باروری با درک نیازهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی خانواده به منظور کمک به کم کردن میزان مرگ و میر مادر و نوزاد
۲. مشاوره و راهنمایی خانواده در مورد بهداشت ازدواج و بهداشت نسل و مسائل دوران بارداری و بعد از زایمان و تنظیم خانواده
۳. انجام کلیه مراقبتهای دوران بارداری، انجام زایمان و مراقبتهای بعد از زایمان از جسمی روانی و مراقبت نوزاد با مسئولیت کامل خود در بیمارستانها و منازل و یا مراکز زایمانی دیگر
۴. تشخیص زودرس بیماریهای دوران بارداری و پی بردن به موارد غیر طبیعی در مادر و جنین و نوزاد و شیرخوار کمک گرفتن از پزشک در مورد لزوم و انجام فوریت های مامایی در صورت عدم دسترسی به پزشک در مواقع اورژانس
۵. انجام ایپی زیاتومی و ترمیم آن با استفاده از بیحسی موضعی
۶. تشخیص بیماریهای زنان و ارجاع به پزشک متخصص در صورت لزوم
۷. گرفتن اسمیر از دهانه رحم و انجام معاینه پستان
۸. پیشگیری از امراض زنان و بهداشت تنظیم خانواده در حد شرع مقدس اسلام و گذاردن IUD

ضرورت و اهمیت

باتوجه به موارد زیر ضرورت و اهمیت تشکیل این دوره مشخص میشود:

۱. نیاز روزافزون زنان ایران به خدمات بهداشتی و مامایی به شکل مطلوب
۲. نیاز به مامای تحصیلکرده در مراکز بهداشتی درمانی مختلف
۳. نیاز به گسترش مراکز بهداشت مادر و کودک - تخت های بیمارستانی و گسترش مراکز زایمانی و زایشگاه های سیار به منظور ارائه خدمات مامایی
۴. پایه ریزی و تقویت دوره کارشناسی ارشد

فرصت های شغلی موجود برای فارغ التحصیلان رشته مامایی

فارغ التحصیلان رشته مامایی می توانند در بیمارستان ها، زایشگاه ها، درمانگاه ها و مراکز بهداشتی مشغول به کار شوند. همچنین فارغ التحصیلان دوره کارشناسی می توانند با دریافت مجوز مطب خصوصی داشته باشند و به ارائه خدمات بهداشتی و درمانی

بپردازند. همچنین فارغ‌التحصیلان می‌توانند در بخش آموزش در دانشکده‌های پرستاری و مامایی وظیفه سرپرستی دانشجویان مامایی را در کارآموزی به عهده گیرند.

فارغ‌التحصیلان دوره‌های کارشناسی ارشد نیز می‌توانند به عنوان سرپرست و مدیر بخش‌های مختلف درمانی و سوپروایزر آموزشی در سطح بیمارستان‌ها مشغول به کار شوند. همچنین می‌توانند در پست‌های مدیریتی و ستادی در مراکز بهداشتی - درمانی فعالیت کنند و یا وظیفه سرپرستی دانشجویان مامایی را در کارآموزی به عهده گیرند.

دروس کارشناسی مامایی در طول تحصیل

تعداد واحدهای درسی که دانشجوی در مقطع کارشناسی می‌گذراند حدود ۱۳۷ واحد است که شامل ۲۲ واحد دروس عمومی، ۲۰ واحد دروس پایه و ۱۷ واحد دروس اصلی، ۴۸ واحد دروس تخصصی و ۱۴ واحد کارآموزی و ۱۶ واحد کارآموزی در عرصه می‌باشد. دوره کارآموزی هر درس در بخش یا درمانگاه و زایشگاه با سرپرستی مربی به طور مقطعی همزمان با گذراندن واحد نظری ارائه می‌گردد.

کارشناسی ارشد مامایی

بمنظور تأمین نیروی انسانی متعهد و متخصص و ایجاد کارآیی و مهارت علمی و عملی مورد نیاز در زمینه آموزش و خدمات مامایی و آشنایی با روش‌های پیشرفته تعلیم و تحقیق، دوره کارشناسی ارشد (ناپیوسته) رشته‌های مامایی با مشخصات زیر ارائه می‌شود.

کارشناسی ارشد رشته‌های مامایی ناپیوسته به دوره‌ای اطلاق می‌شود که تحصیلات بالاتر از کارشناسی را در برمی‌گیرد و اولین مقطع تحصیلی پس از کارشناسی می‌باشد. هدف از ایجاد آن تربیت مامای متعهد و متخصص می‌باشد که بتواند بر مبنای علوم و فنون علمی مامایی و بهداشت مادر و کودک موجود دست یافته و قادر به ارائه خدمات مطلوب مامایی بوده و به تعلیم و تربیت افراد در این رشته نیز بپردازند تا بدین ترتیب کمبود موجود اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و نیروی انسانی متخصص مراکز بهداشتی درمانی را جبران نماید.

شرایط ورود به کارشناسی ارشد

داوطلبین علاوه بر دارا بودن شرایط عمومی گزینش دوره کارشناسی ارشد مصوب شورای عالی برنامه ریزی، باید حداقل دارای دانشنامه کارشناسی (لیسانس) مامایی، پرستار ماما باشند.

طول دوره و شکل نظام

براساس آیین نامه آموزش دوره کارشناسی ارشد (ناپیوسته) مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی حداقل طول دوره کارشناسی ارشد (ناپیوسته) رشته مامایی دو سال و حداکثر مجاز طول تحصیلات این دوره برای دانشجویان تمام وقت ۳ سال و برای دانشجویان نیمه وقت برابر مصوبات شورای عالی برنامه‌ریزی می‌باشد.

هر سال تحصیلی شامل دو نیمسال می‌باشد و در هر نیمسال ۱۷ هفته کامل آموزش وجود دارد. نظام آموزشی این دوره واحدی است و برای هر واحد نظری در هر نیمسال ۱۷ ساعت آموزش کلاسیک در نظر گرفته شده است و دانشجو باید به ازای هر ساعت درس نظری حداقل ۳ ساعت وقت صرف مطالعه، بحث و تجزیه و تحلیل در درس نماید.

برای هر واحد عملی ۳۴ ساعت و هر واحد کارآموزی ۶۸ ساعت منظور شده است.

گرایش‌ها

در مقطع کارشناسی ارشد دارای گرایش‌های آموزش مامایی، بهداشت مادر و کودک، مامایی جامعه‌نگر، مدیریت مامایی، پزشکی قانونی و رشته مجزای مشاوره در مامایی می‌باشد.

امکان ادامه تحصیل در رشته‌های همجوار

فارغ‌التحصیلان دوره کارشناسی این رشته می‌توانند در رشته‌هایی همچون فیزیولوژی، آناتومی، آموزش بهداشت و... ادامه تحصیل دهند.

واحدهای درسی

تعداد کل واحدهای این دوره ۳۸ واحد می‌باشد و در صورت لزوم دانشجو باید ابتدا برخی از دروس دوره کارشناسی را حداکثر به مدت ۲ نیمسال بعنوان پیش‌نیاز بگذراند.

نقش و توانایی

دانشجویانی که این دوره آموزشی را طی می‌کنند می‌توانند در مؤسسات آموزش عالی در سمت مدرس به تدریس و تحقیق و برنامه‌ریزی پرداخته و به امر هدایت و نظارت و برنامه‌ریزی و پژوهش در مؤسسات آموزشی و بهداشتی درمانی بپردازند.

ضرورت و اهمیت

ضرورت و اهمیت این دوره باتوجه به موارد زیر روشن می‌شود.

۱. نیاز روزافزون جامعه زنان ایران به خدمات مامایی مطلوب
۲. نیاز به ایجاد مراکز آموزش مامایی در مقاطع مختلف آموزشی در سطح کشور و افراد متعهد و متبحر جهت آموزش و برنامه-ریزی در این زمینه
۳. نیاز به گسترش برنامه‌های بهداشت مادر و کودک و افرادی با مهارت و کارآیی بیشتر جهت رهبری و تجزیه و تحلیل مسائل و مشکلات بهداشت خانواده پایه ریزی و تقویت دوره کارشناسی ارشد